

DISSERTATIO ACADEMICA;
USUM, QUEM THEOLOGO STUDIUM
PRÆSTAT HISTORICUM, PAUCIS
EXPOSITURA

QUAM,

Conf. Ampl. Facult. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi

Publice ventilandam sistunt

GUSTAVUS ADOLPHUS
BÉLITZ,

Philos. Magister,

ET

ABRAHAMUS PAULIN,

Stip. Reg. Australis.

In Audit. Maj. die XII Dec. A:o MDCCXCVIII.

HORIS A. M. SOLITIS.

ABOÆ,

Typis FRENCKELLIANIS.

VIRO

Admodum Reverendo atque Præclarissimo,
D:NO JOHANNI BORGSTEDT,

*Ecclesiæ, quæ Deo in Lauckas et Jyfvåskylå colligi-
tur, Pastori atque districtus adjacentis Præposito
dignissimo,*

Factori Suo Honoratissimo,

Pagellas hæcæ sacratas voluit, debuit

AUCTOR.

PRÆFATIO.

Quum Historia sit doctrina, noticiam factorum maxime memorabilium, quæ in hoc contigerunt mundo, exhibens, quisque statim animadvertit, tantam esse illius amplitudinem, jucunditatem atque utilitatem, quantam sibi polliceri queat animus, discendi cupiditate accensus. Non equidem negamus, plures dari veritates, ad quarum cognitionem homines jugi meditatione pervenerunt; quibus tamen multo sunt plures, quæ experientiæ & accuratarum observationum face prælucente nobis innotuerunt; quarum proinde primordia ab Historiæ penu sunt repetenda. Et quum cæteris plerisque disciplinis unum quoddam præcipuum sit objectum, multiplex est, quam Historia pertractat, materia; quare etiam Eruditorum nonnulli Historiam in *Divinam, Angelicam & Humanam* dispescere siveverunt, simul tamen non dissidentes, operationum Angelicarum fragmenta tantummodo paucissima nobis suppetere (a). Quid porro summam loquamur Historiæ & jucunditatem & utilitatem, cujus utriusque intuitu Veterum Sapientes exquisitissima in hanc disciplinam cumularunt elogia (b), notiora, quam ut hoc adferenda sint loco. Profecto si hominem siagamus, cui ætas longævitati Patrum Antidiluvianorum par contigerit, et cui

---

a) Vid C. A. HEUMANNI *Prolegomena Historica in Pœcilis Tom. III. Libr. III. p. 426.*

b) Inter alios vide CICERONIS *Libr. II. de Oratore. Cap. IX.*

a fortuna fuerit datum, omnes orbis terrarum partes feliciter peragrassæ, eumque illis locis, quibus res maximè momenti sunt gestæ, opportune præsentem; nemo dubitare potest, hunc & ingentem quotidie percepisse voluptatem, & suam ita acuisse mentem, ut quid in quovis vitæ suæ articulo sit consultissimum, haud operose percipiat. Enimvero hoc ipsum, quod in desideratis plerique mortalium habent, sed natura nobis denegavit, præstat Historia, quam qui diligenter perlustravit, omnibus ætatisbus vixisse, omnes, saltem celebriores, mundi regiones peragrassæ, & præcipuis etiam consiliis publicis intersuisse, suo licet Museo non sit egressus, non injuria videbitur. Sed quum ingentis omnino moliminis foret opus, præstantiam Historiæ accurate exponere, particulam solummodo enucleandam nobis sumimus, pagellis bisce, quantum per ingenii tenuitatem licet, usum, quem Theologo Studium præstat Historicum, ostensuri, sperantes, B. Lectorem nostras qualescunque observationes pro suo in litteras favore meliorem in partem fore interpretaturum.

§. I.

Omnibus disciplinis communem habentibus originem, ab experientia quippe & ratione sua repetentibus incunabula, (ipsam enim Revelationem, qua quoad portionem sui partem vera superstructa est Theologia, Sublimiorem rationem appellare quid impedit?) nemo miretur, nexum inter scientias dari, adeo ut alia ad aliis illustrationem, quin & certitudinem, haud parum conferat. Qualem quoque inter Theologiam atque Historiam existere relationem invenimus. Quum enim Scriptura Sacra, fons præcipuus cognitionis Theologicæ, qua majorem sui partem, commemorationem factorum, tam ipsam sanctissimam Religionem, quam res gestas antiquis-

firmarum haud paucarum gentium spectantium in se complectatur, & earum rerum serie, inde a mundi hujus exordio suum repetente initium, multa omnino in Religionis negotio commemorabilia plane ignoraremus, nisi Historiarum monumentis eadem nobis essent conservata. Quid? Quod locis Scripturæ Sacræ, quibus vel ambiguitas quædam vel obscuritas adherere videtur, multum plerumque lucis ex Historia, imprimis ex Historiæ Sacræ cum civili parallelismo, accedit. Neminem præterea, in Historia Litteraria vel aliquantum versatum, fugere potest, Atheos, Naturalistas, Libertinos, aliosque insensissimos veræ Religionis hostes, auctoritatem Scripturæ Sacræ convellere nitentes, opinionum suarum robur præcipuum arcescere ex momentis quibusdam Historicis (e), speciatim Chronologicis atque Genealogicis, Sacro Codice passim commemoratis, & partim secum invicem, uti videntur, pugnantibus, partim etiam aliorum Scriptorum, quibus majorem habent fidem, testimoniis non convenientibus. Qua igitur, quæso, ratione Theologus ejusmodi oppositionum tela, in salutiferam doctrinam directa, valide retorquebit, nisi his fortiora arma ex accuratioris Historiæ armamentario desumpta opponere, eademque apte vibrare noverit? Si hoc destituitur præsidio, fieri facile po-

---

e) Multa omnino molitur ingeniosissimus Marchio D'AR-GENS in libro, quem appellat *La Philosophie du bon Sens Tom. I. Reflexion I.* ut ostendat, tum Historiam Moisaicam non esse Universalem, sed populum Judaicum tantummodo spectare, tum etiam ut probet, facta ministerio Molis petacta, miraculorum classi non esse inferenda, propterea, quod eadem præeuntibus Historicis profanis, modo prorsus naturali explicari queant. Qui vero calculos aliter subduxisset, si severiori mentis lance res expendisset,

potest, ut dubitationum laqueis primum ipse irretiatur, & dum his se extricare nequit, hæresin turpiter amplectatur.

§. II.

Noto est notius, argumenta, quibus Summi Numinis existentia solet demonstrari, ad tres referri classes, eademque esse vel *Metaphysica* vel *Physica* vel denique *Historica*, ultimique hujus generis probationis cardinem in eo potissimum verti, quod omnes gentes, inter quas ratio ac boni mores non plane extincti inducta feritate fuerunt, consentiant, aliquem dari Deum, quamvis qualis ipse sit, ignoraverint non pauca. Hoc tamen argumentum, a Gentilibus commemoratum, et ab Eruditis superioris seculi haud exigui roboris habitum *(d)*, a recentioribus nonnullis fuit plane explosum, siquidem ex Itinerariis constaret, inventas esse quasdam Nationes, inter quas nulla apparuerint indicia cognitionis de Deo, saltem ut Supremo cæli terræque Moderatore. Quocirca statim ab initio damus, universalem gentium consensum, si admittatur, ex sua natura non pro demonstratione, sed potius pro probationis agnitione esse habendum. Quod sicut per se clarum, ita ex adverso est explicatu difficilius, unde consensus hic gentium sit repetendus. Enimvero non id in præsentem agimus, ut in originem persuasionis gentium communis de existentia Dei inquiramus, multo minus ut eam ab ideis innatis, jure meritoque explosis, arcesamus, quum his in præsentem argumento admisis, sequeretur, omnes gentes, quantumvis caeteroquin diversas, conformem tamen de Deo notionem habituras, eodemque modo cultum ei exhibituras, quod

ta-

---

d) H. GROTII *Libr. de Veritate Religionis Christiane* p.

tamen experientiæ repugnare novimus. Conjicere nihilominus licet, homines quosdam indolis paulo erectioris partim ex stupendis naturæ phænomenis, partim ex momentosis vitæ suæ articulis, partim ex aliis cæusis singularibus ad istam primam deductos fuisse cognitionem, in eademque magis confirmatos, eam cum liberis & amicis suis communicasse, ipsamque deinceps ex una generatione in alias quam plurimas fuisse propagatam. Quicquid hujus sit, certum tamen est, nullam esse gentem barbaram, in qua invenire non detur saltem quædam vel idolatriæ vel superstitionis, quæ utraque est Religionis, corruptæ licet ac depravatæ, species, indicia, aut quæ sacris suis non deleatur ceremoniis; unde concludere possumus, nullam omni Numinis sensu, undecunque repetendo, esse destitutam. Qui contrarium adfirmarunt Peregrinatores, vitium subreptionis, ut loquuntur Logici, forte commiserunt, inde proveniens, cum quod barbaræ istæ gentes, quas adierunt, notionem, quam de Deo habent, sua lingua satis exprimere non possent, tum quod populi tantum non omnes, religionem ad res maxime arcanas, in quarum communionem peregrinos admittere piaculum ducunt, referant, tum denique quod cogitationes suas ultra sensualia elevare non possent isti populi, rebus proinde creatis, quas caeteris præstantiores haberent, divinitatem tribuentes.

§. III.

Instet vero forte quispiam, de præstantia Theologiæ derogaturus, ac contendat, minus necessarium esse ostendere, cognitionem Dei esse universalem, quum Historia doceat, dari gentes, quarum Theologia sit ambigua, alias nihilominus aliasque virtutes exercentes, civitatibus cæterisque societatibus firmandis peruciles; quod exemplo Si-

narum præcipue constare arbitrantur. Quocirca duo expendenda veniunt momenta, primum an Sinenses omni Dei cognitione destituantur, deinde an bonæ ipsorum actiones albo virtutum inscribi mereantur. Ægre profecto assequimur, quo fieri possit modo, ut gens, tanto ingenii & iudicii acumine gaudens, quanto præ cæteris se pollere jactitant Sinenses, non perfectiorem aliquam haberet Theologiam Naturalem; attamen ex Historia discimus, Nationem hanc omni Dei cognitione non caruisse. Adfert nimirum Cel. BRUCKERUS verba *Confucii*, præcipui Sinarum Doctoris: Scilicet *Sacrificiorum cæli & terræ ritus & officia fuisse id, quo colebant duntaxat cæli ac terræ Supremum Imperatorem, qui duabus literis Xam-ti apte admodum ac literaliter significetur* (e). Ex probatissimis præterea Scriptoribus ostendit idem Auctor, *priscos Sinas statuisse, primo suo principio (Deum intelligunt) inesse sapientiam, benignitatem, justitiam & omnipotentiam, adeoque Divinam dari Providentiam, hanc vero eorum cognitionem successu temporis fuisse valde corruptam* (f), quæ illa est, quam taxat Illustr. Baro WOLFIUS (g). Sicut itaque Sinenses accuratiore quadam Dei noticia carent; ita quoque moralitatem actionum suarum ex gloria nec non ex facilitate ad majores opes & sublimiores honorum gradus earum ope perveniendi, potissimum æstimant; cæterum, more veterum Spartanorum, quodvis fere fraudulentæ genus sibi permittentes, quoties illam dextre exercendo spes eximii lucri percipiendi eis se offerat. Denique nescimus, quali aut quanta felicitate civili in umbroso, qui apud eos est, disciplinarum statu Sinenses fru-

an.

e) Vid. Jac. BRUCHERI *Histor. Crit. Philosophiæ Tom. V. p. 884.*

f) Vid. *Libr. modo citati p. 883.*

g) Vid. *Orationem de Sinarum Philosophiâ Practicâ.*

antur; nos tamen haud fugit, gravissimo eos subesse imperio Despotico.

§. IV.

Ex Historia discit etiam Theologus completionem multorum vaticiniorum, in Sacris Pandectis occurrentium, quo quidem modo tam ipse inde convincitur, quam alios reddit certiores, eadem a Deo fuisse revelata. Sic Christum, Salvatorem nostrum, esse verum illum Patribus promissum Messiam, certissime colligitur ex completionem vaticiniorum in ipso quoad adventus sui tempus, locum nativitatis, modum & alias circumstantias, vitam suam spectantes. Similiter animus noster quasi jucunde pascitur, dum in Sacris Bibliis legimus, Prophetam Esajam nomen Primi Persarum Monarchæ Cyri ac præcipuas hujus res gestas sesquiseculo ante prædixisse, quam ipse natus fuit, ceu constat ex collatione Historiæ Sacræ Es. XLV & civilis. Eadem porro Historia Civilis interdum suo testimonio confirmat miracula, in Sacro Codice commemorata, quæ generalia & ipsum nostrum adfecerunt Systema Planetarium; quorum quædam dabimus exempla. Scilicet in Historia Sacra Veteris Testamenti duæ memorantur Solis revolutiones plane singulares, altera dum Sol juxta preces ab Israëlitarum Duce, Josua, ad Deum fusas per integrum diem morabatur suum occasum, vel ut verba Scripturæ Sacræ Josuæ X. 13 habent: *Stabat Sol in medio cæli, neque festinabat ad occasum, quasi diem integrum* (b). Altera huic germina est,

B dum

---

b) Nos quidem non fugit, plures hodie Philologos inclytos ex. gr. Cel. J. A. DATHIUM, in *Libb. Histor. Vet. Testamenti* p. m. 33 & 34, JO. DAV. MICHAELIS *Annot. ad Lib. Josuæ C. X. v. 13*, HERDER *Geist der Ebr. Poësie*, Th. II, p. 247 sq. phænomenon in hoc loco

dum Judæorum Rex Hiskias, morti vicinus, tenerrimis ad Deum pro sua restitutione precibus fuis, per Prophetam Esajam gratiosissimum accepit promissam, se sanitatem intra triduum recuperaturum, in fidem hujus promissi petens signum, Deus ad suam rogationem fecit umbram in horologio Sciaterico Achazi decem gradibus regredi 2 Reg. XX. II., seu tempori diei tum transacto adjectæ fuerunt decem horæ, quæ spatio unius fere diei naturalis in istis respondent locis; adeoque ejusdem fere tenoris isthæc fuerunt miracula. Quid vero hisce phænomenis simile in profana memoratur Historia? Profecto refert Herodotus, se ab Ægyptiorum Sapiensibus accepisse, (mittimus quæ in hac narratione nobis videntur ficta & hyperbolica) Solem bis in eo loco esse ortum, in quo ad consuetum naturæ ordinem quotidie occidit, & bis in eo occidisse loco, ubi alias oriri solet (2); quod utrumque

commemoratum pro extraordinario quidem, non tamen plane insolito, nedum unico in suo genere habere, ac illud ex Principiis Dioptricis explicare conari. Constat scilicet, imaginem Solis propter radiorum in Athmosphæra refractionem post illius occasum aliquamdiu supra horizonem videri. Dabitur autem, spero, nobis venia, si litterali verborum Scriptionis Sacræ sensui, a quo, habita bonitatis & omnipotentis Divinæ ratione, nulla nos recedere cogit necessitas, modeste inhæreamus; & quum discretis verbis dicatur, *Solem per integrum diem non occidisse, atque talem diem neque antea neque postea fuisse*, contra ea vero legibus Dioptricis convenienter Solis imago per aliquot saltem minuta post suum occasum se conspiciendam præbeat, ingeniosam magis, quam veram censemus commemoratam hujus prodigii explicationem.

2) Vid. *Historiar. Libr. II, n. 142.*

que prodigium phaenomenis in Sacro Codice commemoratis & a nobis jam indicatis, ingeniose applicat doctissimus Goguet (k), cujus de hac re disquisitio digna est, quae legatur. In Novo quoque Testamento fit mentio Eclipses Solaris, die Salvatoris Christi emortuali factae, Math. XXVII: 41, eo magis admirandae, quod in Plenilunio ista contigerit Solis obscuratio, per tres horas durans. Ex observationibus Sinarum Astronomicis colligitur, eorum majores unam annotasse Solis eclipsin in plenilunio factam l). Praecipue autem insignem Theologo usum praestatur Studium Historicum in dictorum quorundam Biblicorum genuina interpretatione; quum notissimum sit, voces multas praeter significationem etymologicam insuper respectum habere ad certos ritus, olim frequentes, deinceps vero obsoletos, ac proinde non aliunde, quam ex vetustis Historiarum monumentis cognoscendos; cujus plura adferri possent exempla, si instituti permitteret ratio.

§. V.

Inter argumenta, quibus probi cujusvis animus oblectatur & quibus Theologus auditores suos ad pietatis aliarumque virtutum exercitium optime potest manducere, merito habetur, consideratio Providentiae Divinae, quam ex factis & admirando Dei in hac sublunaria imperio quotidie, ni mens leva sit, agnoscimus. Occupato autem in ejus meditatione & explicatione Theologo usum

B 2

pra-

---

k) Vid. *Dissertat. IX*, quae occurrit in libro cui Titulus *L'Origine des Loix, des Moeurs & des Sciences* Tom. VI. p. 266. seq.

l) Vid. BAELTERS *vår Frälsares Historia Bok, VI. Cap. 33.*

præstat eximium Historia, dum occultas Providentiæ Divinæ vias persequitur, & quam sapienter omnia direxit Summum Numen ad id, quod efficiendum voluit, itemque quam vigilans Divina fuerit Nemesis in puniendis improborum, præcipue tyrannorum, malefactis (m), luculentur demonstrat. Scilicet theatrum est hic terrarum orbis, Scenæ vero Supremus Director nec apparet, nec cernitur, qui tamen a Sapientibus ex actionibus suis, serie prosus admirabili inter se connexis, cognoscitur; quare etiam nonnulli Historiam haud præter rem appellarunt Speculum Divinæ Providentiæ, cujus quippe documenta nobis in campo Historico exhibentur plurima, sive vitas singulorum hominum, sive fata ac conversiones magnorum imperiorum consideremus. Communi quidem dicitur proverbio: *Quemlibet esse fortunæ suæ fabricum*; ac quam nemo, qualis quantusque ille sit, fortunam in sua habeat potestate; quum etiam optime consulta non raro pessime cadant, ac temerariis etiam subinde faveat successus non expectatus, saltem non expectandus; fatendum erit, Supremi Numinis, de quo canit Poëta: *Ludit in humanis Divina potentia rebus, moderamine ista contingisse, fatuumque esse habendum, quisquis casui, utique nostri respectu, fatuo stupendos vel inopinatos tribuerit effectus.* Melius omnino sensit cordatus ROLLIN ita disserens: *La Providence de Dieu entre dans tout, préside à tout, jusques dans le moindre detail, regle & fait tout.* Et nonnullis interjectis: *Il (Dieu) parvient à ses desseins par les moyens les plus contraires, comme L'Histoire de Joseph le montre, & souvent il y parvient par des moyens qui paroissent l'effet du bazarard, quoiqu'ils soient tous concertés & préparés par une sagesse infinie, comme l'Histoire*

---

m) Speculum Providentiæ Divinæ præter alios nobis reliquit LACTANTIUS in Libro de *Mortibus Persecutorum*.

stoire de David depuis son état de Berger jusqu'à la mort de Saül le fait voir clairement (n). Rursus regnorum & imperiorum evolventes Historias, animadvertimus, cum quædam eorum ad potentiæ ac gloriæ culmen evecta, ac quorum Principes fata aliarum nationum suis tenere manibus & ex suo volvere arbitrio videbantur, ex levi causa præter suam & aliorum opinionem fuisse diruta; contra ea autem tenuem atque inconditam pastorum turbam, cum squatore & miseria diu colluctantem, ad summum potentiæ fastigium quasi per gradus adscendisse, atque in eodem per plura substitisse secula. Quæ facta recte evolvens Theologus, non solum auditorum attentionem in colloquiis familiaribus sibi devincere potest, sed simul efficere, ut hi modo sensibili discant, nec cristas in secundis esse erigendas, nec in adversis de Divino dubitandum auxilio, suaque sorte esse contentum, quisquis in Divinæ Providentiæ sinu tranquillus otietur.

§. VI.

Quam in veritatis indaginem tempus habeat vim, de eo ab Eruditis haud parum fuit disputatum, arbitrantibus nonnullis, antiquissimum quodvis esse etiam verissimum, aliis vero solidioris doctrinæ palmam Recentioribus vindicantibus, utpote album plerumque merentibus calculum, quoties de rebus humano iudicio subjectis, disquiritur. Secus autem se res habet, dum quæstio instituitur de vera Religione & hujus præceptis. Quum enim Deus sit veracissimus idemque immutabilis, ipsa Religio in eo fundata & ab eo profecta, vicissitudinibus temporum quam suam indolem non est subjecta, quamobrem etiam argumentum pro adstruenda Religionis veritate ab hujus antiquitate sumitur. firmissimum. Quo igitur momentoso
in

---

n) Vid. Traite des Etudes Tom. III, p. 153. & 154.

in argumento ut Religio Papistica cæteris prævaleret, hujus defensores jactitare solent, suam Religionem ultra se-
decim secula fuisse receptam, eamque proinde tredecim
seculis Religionem Evangelicam seu Lutheranam antece-
dere. Qui vero aliter sentirent, si integerrimos consule-
re vellent annales, ex quibus discerent, Religionem Evan-
gelicam esse mundo coævam, utpote in Scriptis Prophe-
tarum, Christi & Apostolorum totam quantam fundatam,
cultui divino in Ecclesia primitiva vigenti congruam, at-
que a Megalandro Luthero non inventam, sed dignitati suæ
quasi postliminio restitutam. Simul etiam ex eisdem disce-
rent, innumeras traditionum atque superstitionum laci-
nias purpuræ cælestis illius Religionis a Romanensibus ite-
rum iterumque adutas, atque Divinum his statutum præ-
tium, prudentioribus licet non ignorantibus, easdem esse
Hierarchiæ inventum. In Ecclesia sc̄ dicta primitiva, ne-
mo ullus agnovit Pontificis Romani in rebus Sacris infalli-
bilitatem, indulgentiarum ad obtinendam peccatorum re-
missionem valorem, cultum sanctorum, transubstantiatio-
nem, cælibatum Clericorum, purgatorium & alia ejusmo-
di religiosa scilicet commenta, & quorum proinde nomi-
num in antiqua Historia Ecclesiastica nullum occurrit ve-
stigium. Quid? quod ex Historia constet Litteraria, mul-
tos eosdemque cordatos Theologos, hoc a Pontificiis agi-
tato argumento excitatos, ac de veritate Religionis *γνησια*
Christianæ indaganda sollicitos, annales omnium tempo-
rum perlustrasse, indeque collegisse cum genuinam Reli-
gionis modo dictæ indolem, qualis eadem primis fuit se-
culis, tum quas ipsa mutationes iterum iterumque subierit.
Huc imprimis spectat opus illud, quod *Centuriæ Magdebur-*
genses inscribitur, Reformationis Ecclesiæ seculo in publi-
cam emissum lucem, contra quod Cardinalis *Cesar Baro-*
nus annales suos Ecclesiasticos conscripsi,

§. VII.

Mota quoque fuit controversia: An Baptismus rectius vel per immersionem hominis baptizandi in aquam, vel per adersionem aquæ in caput ejus administratur? Disputantibus inter se convenientibus, aquam omnino ad hujus Sacramenti essentiam pertinere, de modo autem aquam in actu baptismali conferendi dissentientibus. Qua vero de re, quum nullum habeamus mandatum Divinum, in subsidium vocanda est Historia, ex qua discimus utrumque modum in Ecclesia Christiana inde ab hujus foundatione obtinuisse. Quamvis enim Salvator Christus in flumine Jordane a Johanne baptizaretur, probabile tamen vix est, eum totum fuisse aquæ immersum, sed potius aquam capiti ejus in Jordane stantis superfusam. Nec fieri potuit, ut Apostolus Petrus tria millia hominum uno baptizaret die Act. II. 41., si singuli ab ipso fuisent aquæ immergendi. Imo Christus ipse profiteretur, partialem corporis abluitionem ad totius hominis purificationem sufficere Joh. XIII. 10. Quibus addere licet, adersionem maxime convenire pudori naturali, & scandala, per nuditatem totius corporis non uno modo oriunda, præcidere. Quicquid autem horum sit, Historia docet, immersionem quoque primis Seculis in Ecclesia invaluisse Christiana, eundemque morem in Ecclesia Græca adhuc vigere. Quid? Quod primi Pracones Christianismi in Septentrionalibus nostris oris medium inter immersionem & adersionem tenuisse videantur, præsertim si veritati accedant picturæ a Nob. *Peringskjöldio* propositæ, quibus majores nostri baptizandi sistuntur nudi, umbilico tenus in baptisterio stantes, quos manu superaffusa aqua tingit Sacerdos (*). Post seculum autem XII. rariora immersionis indicia occurrunt, imo hic modus

(*) Vid. *hujus monumenta per Thiundiam p. 204* & *monumenta Uller Akerrvensia p. 49.*

dus in Prædobaptismo ob tempestatum rigorem nonnunquam sine manifesto vitæ infantis periculo adhiberi non potuit (p).

§. VIII.

Denique ut quæ in amplissimo hocce argumento adhuc dicenda restant, paucis complectamur, generaliter observandum, Historiam Theologo facem præferre, quoties argumentum aliquod rem facti spectat, cujus origo ac progressus non aliunde melius, quam ex Historiarum monumentis explicantur. Studio enim Historico deteguntur fraudes, quibus homines rudiores, quales antiquissimis temporibus plerique fuerunt, in pravas opiniones, imprimis vero in varia superstitionum genera, inciderint. Et sane nulla alia propior est ratio, quare Judæi, Muhammedani, quin & non paucæ Christianorum sectæ corticem religionis potius, quam salutarem ejusdem nucleum tenaciter degustent, quam eorundem ignorantia ac præposterus Historiæ contentus, qui si accuratius cognoscerent seculi Apostolorum & Ecclesiæ primitivæ conditionem, non facile permetterent, quævis sibi ut fide digna obtrudi. Quam generi humano necessariam illuminationem impediturus Pontifex Romanus, *Gregorius Magnus*, Pater ceremoniarum nuncupatus, jus sisse perhibetur, acta quævis publica, nec non monumenta Historica vetera, ubicunque in orbe Christiano reperirentur, colligi ac penitus aboleri, fucum, quem vellet, cunctis populis in rebus tam Ecclesiasticis, quam civilibus, hoc stratagemate factururus. Imo quum Religionis dominantis exercitium statui Civili ubique fere terrarum fuerit innexum, Theologo aqua hærebit, nec veram Religionis receptæ faciem agnoscet, Historiæ civilis adminiculis destitutus. Sed manum de Tabula,

---

p) Vid. BAELTERS *Anmärkningur om Kyrko Ceremonier* nr 555 & seq.